

¹Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне

СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ВАЛЮТНОГО РИНКУ FOREX

У статті проаналізовано стан та тенденції розвитку валютного ринку FOREX в Україні. Представлено основні аспекти та механізм функціонування цього ринку. Досліджено середньоденні обороти в розрізі контрагентів за окремими видами валют. Визначені проблеми та перспективи розвитку валютної біржі FOREX.

Ключові слова: валютна біржа; валютна торгівля; трейдер; валюта.

Вступ. В наш час у світовому господарстві відбувається багато нових процесів, насамперед це стосується фінансового сектору економічних відносин. Різні сегменти фінансових ринків інтегруються, спостерігається посилення руху міжнародних капіталів, зменшення багатьма країнами національних фінансових та торговельних обмежень для забезпечення більш значного впливу міжнародних фінансових структур, ринків та інструментів на їх економіку. Найбільш вагомо тренди консолідації відображаються на валютних ринках, які наразі демонструють високі темпи зростання, що в свою чергу підтверджує, що цей вид ринкових відносин як за обсягами операцій, так і за колом учасників не має аналогів у світі.

Найважливішою частиною фінансових ринків світу є світовий валютний ринок FOREX, що характеризується міжнародними обмінами валют. На сьогодні через цілодобовість функціонування й швидкість одержання інформації, а також відсутність зовнішніх органів регулювання валютний ринок FOREX вважається найбільшим фінансовим ринком як за кількістю учасників, так і за обсягом угод. В цілому середній обсяг угод, що укладаються щоденно на світовому валютному ринку FOREX, становить трильйон доларів США.

Основними особливостями ринку FOREX є його надзвичайна ліквідність і волатильність внаслідок високої швидкості здійснення операцій та вагомих коливань цін. Міжнародний валютний ринок

FOREX використовується для хеджування валютних ризиків й реального обміну валют. Крім того, спотові курси валют є визначальними для таких допоміжних інструментів валютного ринку, як ф'ючерси, опціони й форвардні контракти, тому вміння аналізувати ринок і прогнозувати зміни курсів валют необхідно майже для кожного виду бізнесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження наукових джерел показало, що в наш час операції на валютному ринку FOREX досліджуються як зарубіжними, так і вітчизняними вченими. Вагомий внесок у дослідження операцій здійснили Ліховідова В., Співак І. В., Поляков В. В. та інші вчені. Хоча дана тематика є широко розповсюджена, однак ще не прийнято і не затверджено однозначний принцип регулювання роботи світового ринку в Україні.

Поставка завдання. Метою статті є оцінка стану та визначення проблем функціонування валютної біржі FOREX, а також визначення напрямів підвищення рівня його розвитку.

Викладення основного матеріалу. Валютна біржа FOREX – це найбільший у світі децентралізований ринок за об'ємом торгів і ліквідності, на якому відбувається покупка і продаж іноземної валюти, що поставляється на певну дату [1]. Тобто FOREX є неформальною мережею торговельних відносин між учасниками ринку по усьому світу, включаючи центральні, комерційні, інвестиційні банки, пенсійні фонди, брокерів і дилерів, страхові компанії, транснаціональні корпорації і приватних осіб. На відповідному ринку здійснюються торговельні операції по всіх основних валютах (рис. 1) [4].

Особливості ринку FOREX					
Вільна конвертація всіх світових валют у режимі онлайн без затримок	Можливість безперервно здійснювати операції протягом доби у всіх куточках планети	Можливість маржинальної торгівлі для приватних осіб з високим прибутком	Висока волатильність курсів валют, яка завжди залежить від типових економічних чинників	Уніфікований характер валютних операцій	Гарантія стовідсоткової ліквідності кожної угоди – попит на ринку є завжди

Рис. 1. Характеристика ринку FOREX (побудовано авторами на основі [3])

На FOREX проводяться такі основні операції з валютою:

- торговельні та інвестиційні;
- спекулятивні;

- хеджувальні;
- регулюючі [2].

На цьому ринку учасникам надається надзвичайна можливість швидкого заробітку. Тут немає мінімального депозиту для початку торгівлі, тому що валюти, як інструменти для торгівлі, мають максимальний рівень ліквідності. Самк тому на біржі FOREX не може виникнути ситуація, коли в якійсь угоді відсутній контрагент, як в торгівлі акціями.

Основна роль діяльності FOREX полягає в торгівлі певним видом товарів, а саме національними валютами певних країн. Головним принципом руху валютних курсів є потреба державних та комерційних установ у світі конвертувати прибуток в національну валюту, отриманий за кордоном, проте на їх частку припадає близько 5% від загального обігу валютного ринку. Інша частина, а саме 95% забезпечує спекулятивний капітал валютних трейдерів, які хочуть одержати прибуток від руху курсів валют.

Головним ризиком кожного фінансового ринку є можливість його краху. FOREX захищений від цього через специфіку його основного товару – валюти (найбільш ліквідного і надійного торгівельного інструменту з усіх, що існують в світі). Найпопулярнішими серед валютних трейдерів (більше 85%) є угоди за участю базових валют: долара США (USD), британського фунта (GBP), японської єни (JPY), швейцарського франка (CHF), канадського (CAD) і австралійського доларів (AUD) [6; 5].

Тепер проаналізуємо середньоденні обороти валютної біржі FOREX упродовж 2004–2022 рр., розглянувши основних контрагентів (табл. 1).

Таблиця 1

Середньоденні обороти ринку FOREX за 2004–2022 роки в розрізі основних контрагентів (станом на кінець року), трлн дол.

Показники	2004 р.	2007 р.	2010 р.	2013 р.	2016 р.	2019 р.	2022 р.
Дилери	1,018	1,392	1,545	2,072	2,120	2,518	3,462
Інші фінансові інститути	0,634	1,339	1,896	2,812	2,564	3,592	3,622
Нефінансові клієнти	0,276	0,593	0,532	0,472	0,382	0,470	0,425

Джерело: узагальнено авторами на основі [8]

Як ми бачимо, у таблиці 1, протягом 2004–2022 рр. для середніх щоденних оборотів основних контрагентів притаманна більшою мірою тенденція до зростання, однак в деяких роках спостерігається

і спадання обігу грошових коштів. Розглянувши дані таблиці, можна помітити, що найбільш активно здійснювали діяльність учасники ринку у 2022 році. Основними драйверами збільшення оборотів глобального ринку були інші фінансові інститути. Як правило, ними є комерційні банки й інвестиційні фонди. Центральні банки також можуть бути учасниками ринку. Найбільший вплив серед вищезгаданих інститутів на ринок FOREX здійснюють такі організації, як Федеральна Резервна Система (ФРС) США і її Комітет з Операцій на Відкритому Ринку, Банк Англії (Bank of England – BOE), Європейський Центральний Банк ЕЦБ – (European Central Bank або ECB), Банк Японії (Bank of Japan або BOJ). Банки поряд з інвестиційними фондами утворюють ринок FOREX (тобто вони є маркет-мейкерами для даного ринку). Зростання операцій інших фінансових інститутів обумовлено, по-перше, тим, що довгострокові інвестори активно здійснювали диверсифікацію своїх портфелів, що призвело до виникнення прямого та непрямого попиту на валютному ринку. По-друге, валютні ринки (FOREX) пропонували інвесторам, які використовували торгівлю з кредитним плечем на короткостроковий термін, достатньо гарний рівень доходності.

В цілому учасники ринку вважають іноземну валюту як клас активів у своїй власності. Згідно із статистичними даними, за останні три роки, відбулися зміни у обсягах обороту за видами валют (табл. 2).

Таблиця 2

Середньоденні обороти глобального ринку FOREX за окремими видами валют за 2019–2022 роки (станом на кінець року), млрд дол.

№ з/п	Валюта	Роки		Темп приросту, %
		2019	2022	
1	Євро	2126	2293	7,86
2	Долар США	5811	6641	14,28
3	Японська єна	1108	1253	13,09
4	Фунт стерлінгів	843	969	14,95
5	Австралійський долар	446	479	7,40
6	Швейцарський франк	326	390	19,63
7	Канадський долар	332	466	40,36
8	Шведська крона	134	168	25,37
9	Долар Гонконгу	233	194	-16,74
10	Мексиканський песо	111	114	2,70
11	Новозеландський долар	137	125	-8,76
12	Норвезька крона	119	125	5,04

Джерело: узагальнено автором на основі [8]

Проаналізувавши дані в табл. 2, можемо сказати, що спостерігається значне зростання попиту на такі валюти, як канадський долар (на 40,36%), шведська крона (на 25,37%), швейцарський франк (на 19,63%), фунт стерлінгів (на 14,95%), долар США (на 14,28%), однак також присутній спад обсягів торгівлі деякими валютами (наприклад, долар Гонконгу, новозеландський долар).

Загалом, проаналізувавши діяльність FOREX, можна виділити основні плюси біржі серед інвесторів і фінансових спекулянтів всього світу, що приваблюють сотні тисяч людей по всьому світу в роботі FOREX (рис. 2).

Розмір маржі	Оперативність	Вартість
Розмір кредитного плеча (маржі) на ринку Forex визначається лише угодою між клієнтом і тим банком або брокерською фірмою, яка забезпечує йому вихід на ринок	Протягом 24-годинного режиму роботи учасникам ринку Forex не потрібно чекати, щоб прореагувати якусь подію, як це трапляється на інших ринках	Ринок Forex традиційно не має ніяких комісійних витрат, окрім природної ринкової різниці (спреда) між цінами попиту та пропозиції
Однозначність котирувань Через високу ліквідність ринку продаж практично необмеженого лота може бути виконано за єдиною ринковою ціною.		Ліквідність Ринок, на якому в якості активів виступають саме гроші, а гроші має найвищу ліквідність.

Рис. 2. Причини популярності валютної біржі FOREX
(побудовано авторами на основі [9])

На жаль, в Україні майже відсутні банки, які б надавали брокерські послуги, а ті кілька банків, які надають такі послуги, настільки малі, що їх філії розташовані лише в декількох великих містах, а тому не мають можливості задовольнити увесь наявний попит на цю послугу.

Щодо так званих форекс-клубів, які пропонують свої брокерські послуги, то згідно з українським законодавством вони здійснюють нелегальні операції. Найчастіше у них створено офшор, у якому відкрито валютний рахунок, на який трейдеру пропонують перевести свої кошти. Насправді валюта при цьому передається офшору, що є не дуже надійно, тому що здійснюється без жодних гарантій. На випадок, якщо такий офшор зникне, кошти трейдеру не повернуться, тому відповідні компанії здійснюють свою діяльність за межами юридичного поля України, і якщо так станеться, що трейдер виграє більше, ніж може сплатити форекс-клуб, він просто зникне.

Тому ризик є основною причиною високого рівня недовіри як до форекс-брокерів, так і до самої ідеї щодо можливості заробляти гроші як форекс-трейдер. Невелика частка фізичних осіб, яка потрапляє на більш-менш чесного брокера, все одно втрачає гроші через брак знань, які потрібні для повноцінної валютної спекуляції, а також через низький рівень фінансової грамотності в цілому.

Серед гравців на Forex існують й успішні трейдери, які за допомогою знань та інтуїції навіть за несприятливих умов, що існують у вітчизняному секторі форекс-торгівлі, здатні заробляти гроші. Частка успішних форекс-трейдерів в Україні становить близько 5 відсотків від загальної кількості торговців на Forex.

Втім не можна сказати, що навіть у розвинених країнах з високим рівнем фінансової грамотності, всі суб'єкти торгівлі на Forex працюють достатньо успішно: на спекулятивному ринку виграш одного учасника завжди супроводжується втратою іншого. Аналіз відповідних невдач трейдерів-початківців показує, що успішна торгівля на ринку Forex не можлива без знань і умінь, які включають використання таких інструментів, як мані-менеджмент, диверсифікація ризику, ризик-менеджмент, а також правильно складеного торгового плану і сформованої торгової системи. Детальне вивчення цих інструментів дає змогу мінімізувати валютні ризики, що дає можливість досягти максимального середнього прибутку трейдера [7].

При реорганізації юридичної бази функціонування діяльності форекс-брокерів можна досягти наступних позитивних ефектів (рис. 3).

Рис. 3. Наслідки реорганізації законодавчої бази
(побудовано авторами на основі [7])

Отже, незважаючи на високий потенціал потреби у брокерських послугах серед населення, умови діяльності біржі FOREX в Україні все таки є недостатньо сприятливими для розвитку відповідного сектору. Законодавча база регулювання брокерських послуг в Україні вимагає вдосконалення та доопрацювання, щоб вивести форекс-клуби з тіньової економіки та зробити їх діяльність легальною. Для того, щоб торгівля на валютному ринку була доступна всім трейдерам, а не тільки мешканцям великих міст потрібно створити умови для розширення банківської брокерської мережі.

1. Форекс біржа. URL: https://www.instaforex.com/ua/forex_exchange. (дата звернення: 06.10.2022). 2. Форекс. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>. (дата звернення: 06.10.2022). 3. Що таке Форекс? URL: <https://tradersunion.com/ua/what-is-forex/> (дата звернення: 06.10.2022). 4. Що таке Форекс торгівля? URL: <https://academy.binance.com/uk/articles/what-is-forex-trading> (дата звернення: 06.10.2022). 5. Чим біржа Форекс приваблює новачків. URL: https://tvoemisto.tv/news/chym_birzha_foreks_pryvablyuie_novachkiv_91696.html (дата звернення: 06.10.2022). 6. Неізнана О. В., Бойко О. О. Дослідження основних тенденцій і обсягів операцій на ринку Forex. *Ефективна економіка*. 2018. № 1. 7. Михайличенко Н. М., Мірошніченко О. О. Проблеми та перспективи Forex-сектору біржової діяльності в умовах України. *Вісник Донбаської державної машинобудівної академії*. 2016. № 3 (39). С. 133–136. 8. Triennial Central Bank Survey of foreign exchange and Over-the-counter (OTC) derivatives markets in 2022. 9. Форекс: причини популярності ринку. URL: <http://www.toerclub.tk/lkvdnst.html>. (дата звернення: 06.10.2022).

REFERENCES:

1. Foreks birzha. URL: https://www.instaforex.com/ua/forex_exchange. (data zvernennia: 06.10.2022). 2. Foreks. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>. (data zvernennia: 06.10.2022). 3. Shcho take Foreks? URL: <https://tradersunion.com/ua/what-is-forex/> (data zvernennia: 06.10.2022). 4. Shcho take Foreks torhivlia? URL: <https://academy.binance.com/uk/articles/what-is-forex-trading> (data zvernennia: 06.10.2022). 5. Chym birzha Foreks pryvabliuie novachkiv. URL: https://tvoemisto.tv/news/chym_birzha_foreks_pryvablyuie_novachkiv_91696.html (data zvernennia: 06.10.2022). 6. Nieizviestna O. V., Boiko O. O. Doslidzhennia osnovnykh tendentsii i obsiahiv operatsii na rynku Forex. *Efektivna ekonomika*. 2018. № 1. 7. Mykhailychenko N. M., Miroshnychenko O. O. Problemy ta perspektyvy Forex-sektoru birzhovoi diialnosti v umovakh Ukrainy. *Visnyk Donbaskoi derzhavnoi mashynobudivnoi akademii*. 2016. № 3 (39). S. 133–136. 8. Triennial Central Bank Survey of foreign exchange and Over-the-counter (OTC) derivatives markets in 2022. 9. Foreks: prychny populiarosti rynku. URL: <http://www.toerclub.tk/lkvdnst.html>. (data zvernennia: 06.10.2022).

Podlevskyi A. A. [1: ORCID ID: 0000-0002-3166-7487],
Candidate of Economics (Ph.D.), Associate Professor,
Moshchych S. Z. [1: ORCID ID: 0000-0003-3122-7032],
Candidate of Economics (Ph.D.),
Piddubna L. V. [1: ORCID ID: 0000-0001-5030-6815],
Senior Student

¹*National University of Water and Environmental Engineering, Rivne*

STATE AND DEVELOPMENT TRENDS OF FOREX MARKET

The article analyzes the state and development trends of the FOREX currency market in Ukraine. The main aspects and mechanism of functioning of this market are presented. It is established that nowadays FOREX is the world's largest foreign exchange market. No less than two trillion dollars are traded here per day, which exceeds the GDP of many countries. Looking at the huge potential and real profitability, new members want to replenish the lists of traders.

FOREX is defined as an improved version of the foreign exchange market, which has significant differences in price behavior, trading conditions and trading instruments with regulatory features. It is the best solution, especially if a person wants to find a safe and proven trading platform. The FOREX system is organized in such a way that its participants are verified financial organizations and private brokers with investors. They have direct access to the site, thanks to which all operations are carried out without intermediaries and additional commission.

The essence of FOREX trading is to buy or sell stocks and other assets at the right time to earn a certain amount of money. To start trading on the stock exchange, it is not necessary to have special knowledge or special expensive equipment, but you need to be familiar with the activity. Only a device with access to the Internet and the basic functionality of the site is required for operation.

In Ukraine, trading on the FOREX market is not regulated by law, so the activities of forex dealers are carried out almost underground. The issue of introducing clear rules of operation for customers, operators and the state as a whole is extremely urgent. Today, most brokers are registered and managed from abroad, and companies in Ukraine, not having licenses and a regulatory mechanism in general, formally provide only information and consulting services on access to analytics and terminals, etc. Many of them are not even represented in Ukraine by an office, and carry out their activities only virtually.

Keywords: currency exchange; currency trading; trader; currency.

Отримано: 17 грудня 2022 року
Прорецензовано: 22 грудня 2022 року
Прийнято до друку: 23 грудня 2022 року